

ЛІТЕРАТУРА

1. Азаров В. Иван Васильевич меняет профессию. Почему украинский киноархив теряет своего руководителя / [Электронный ресурс] / Влад Азаров // Вести. Репортер. – № 35 (53). – 10–16 октября 2014. – Режим доступа: <http://reporter.vesti-ukr.com/art/y2014/n35/9251-ivan-vasilevich-menjaet-professiju.html>
2. Біла А. Футуризм : наук. вид. / А. Біла. – К. : Темпора, 2010. – 248 с.
3. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В.І. Теремка. – К. : ВЦ “Академія”, 2006. – 752 с.
4. Козленко Й. Танжер / Й. Козленко / [Електронний ресурс] // Київська Русь. Одеса. Хвилі. – 2007. – № 11. – С. 9–125. – Режим доступу: <http://1576.ua/books/5522>
5. Шкурупій Г. Вибрані твори / Гео Шкурупій ; упор. Ольга Пуніна, Олег Соловей. – К. : Смолоскип, 2013. – 872 с.

REFERENCES

1. Azarov, V. (2014), “Ivan Vasilevich changes profession. Why does the Ukrainian Film Archive loses it’s mentor”, Vesti.Reporter, no. 35(53), available at: <http://reporter.vesti-ukr.com/art/y2014/n35/9251-ivan-vasilevich-menjaet-professiju.html> (access October 10, 2014)
2. Bila, A. (2010), Futurism [Futurism], Tempora, Kyiv, Ukraine.
3. Gromiak, R.T. and Kovaliv, U.I. and Teremko V.I. (2006), Literaturoznavchyi slovnyk-dovidnyk [Vocabulary-guide in literary studies], Academia, Kyiv, Ukraine.
4. Kozlenko, J. (2007), Tanzher [Tanzher], available at: <http://1576.ua/books/5522>
5. Skurupiy, G. (2013), Vybrani tvory [Selected works], Smoloskyp, Kyiv, Ukraine.

УДК 821.161.2:81'23

РОЛЬ Н. ЗБОРОВСЬКОЇ У СТАНОВЛЕННІ ПСИХОАНАЛІТИЧНОЇ МЕТОДОЛОГІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ

Томченко М.А., аспірант

Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна

mimato@mail.ru

Стаття присвячена процесу становлення психоаналізу в українському літературознавстві, а також у ній простежено місце літературно-критичної творчості Н. Зборовської в психоаналітичному дискурсі. Розкриваються основні поняття та переваги психоаналізу як методології дослідження національної літератури.

Ключові слова: психоаналіз, психоісторія, психобіографія, національна література, деміургійна література.

РОЛЬ Н. ЗБОРОВСКОЙ В СТАНОВЛЕНИИ ПСИХОАНАЛИТИЧЕСКОЙ МЕТОДОЛОГИИ В УКРАИНСКОМ ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИИ

Томченко М.А.

Запорожский национальный университет, ул. Жуковского, 66, г. Запорожье, Украина

Статья посвящена процессам становления психоанализа в украинском литературоведении, а также в ней прослеживается место литературно-критического творчества Н. Зборовской в психоаналитическом дискурсе. Раскрываются основные понятия и предпочтения психоанализа как методологии исследования национальной литературы.

Ключевые слова: психоанализ, психоистория, психобиография, национальная литература, демургическая литература.

N. ZBOROVSKA'S ROLE IN THE FORMATION OF PSYCHOANALYSIS METHODOLOGY IN THE UKRAINIAN LITERARY CRITICISM

Tomchenko M.A.

Zaporizhzhya National University, Zhukovsky str., 66, Zaporizhzhya, Ukraine

The article provides an overview of the process of psychoanalysis formation, its origin in the Ukrainian literary criticism. It is noted that the methodology of modern literary criticism has an extensive diverse system of scientific approaches to the analysis of an artistic work. In the twentieth century the following methodological models were approved: narratology, receptive aesthetics, hermeneutics, psychoanalysis, structuralism, post-structuralism and others. Psychoanalysis as a methodology of a literary work analysis, originates in psychological science from the works of S. Freud, he offers the term psychoanalysis and gives the proofs of psychoanalysis conception. This conception makes a classical psychoanalysis, which became the basis for further investigations of universal model creation of the artistic work and literary work. The stages of psychoanalysis are considered in this article.

Our literary criticism in the early twentieth century also showed interest to psychoanalysis, by submitting their own psychoanalytic studies of works of Ukrainian writers. Psychoanalytic methodology in the Ukrainian literary criticism of the 1990s mainly was manifested in gender studies and feminist criticism. Also in the Ukrainian literary criticism there are attempts to develop the psychology of work involving analysis of poetics. Accepting the limitations of the psychoanalytic methodology for the comprehension of poetics of the artistic work, N. Zborovska emphasizes its significance in the Ukrainians self-awareness', understanding Ukrainian literature that contains the nation code, will help Ukrainians to understand themselves and find their place in the world. N. Zborovska's literary work is marked by the proximity to postcolonial criticism in the search of Ukrainian national identity. Literary elaboration and literary works of N. Zborovska asserted the necessity of psychoanalytic analysis which helps to reveal national complexes and find the ways to overcome them, and also helps to uncover the nation Code that contains a set of world-view dominants and mental traits of Ukrainians.

N. Zborovska, a literary critic, proposed the methodology of psychoanalysis for interpreting the history of Ukrainian literature. Application of this method made it possible to open a new vision of the works of great writers, including T. Shevchenko, Lesia Ukrainka, etc. The author of the handbook «The psychoanalysis and the literary studies» offers a theoretical understanding of the psychoanalysis. The history of its development from the works of S. Freud and classical psychoanalysis is investigated, the stages of its formation and ways of personification are studied. N. Zborovska focuses on the consideration of the classical psychoanalysis period, giving the reasons for the idea that S. Freud's works became the basis for further investigations, which also contributes to the actualization of his work which is given by the author. The considerable part of the manual is devoted to the psychoanalysis in Ukraine, and the thesis of psychoanalytic conceptions is illustrated by the examples of Ukrainian literature works.

Also the place of literary-critical works of N. Zborovska's in psychoanalytic discourse is studied. The basic concepts and advantages of psychoanalysis as a research methodology of national literature are manifested.

Key words: psychoanalysis, psychohistory, psychobiography, national literature, demiurge literature.

Зацікавленість українського суспільства здобутками західної культури протягом останніх десятиліть супроводжувалася серйозними змінами у вітчизняній мистецькій практиці та її теоретичному осмисленні. Активне залучення до літературознавчих методологій західних наукових концепцій, здебільшого філософських, зумовило появу великої кількості нових понять, міркувань і теорій, оскільки західні дослідники другої половини ХХ ст. для зображення своїх поглядів використовували саме літературу.

Основною ознакою сучасного українського літературознавства є наслідування постмодерних форм мистецтва західної культури із певною їх національною адаптацією, а також захоплення широким спектром нових можливостей при розробці традиційних тем. Методологія сучасного літературознавства має розгалужену систему наукових підходів до аналізу художнього твору. У ХХ ст. було апробовано такі методологічні моделі, як наратологія, рецептивна естетика, герменевтика, психоаналіз, структуралізм, постструктуралізм та ін. Кожна з цих моделей має свої характеристики й стійкі ознаки. Наратологія здійснює пошук повторюваних структур, які можуть бути притаманні певним наратавам із залученням понять того, хто оповідає, і того, хто цю оповідь сприймає. В основу рецептивної естетики покладено «індивідуальний акт читання» і читацький досвід під час інтерпретації твору [1]. Герменевтика близька до школи рецептивної

естетики і бере за основу актуалізацію літературного твору у свідомості читача, отже, рецепція твору може залежати від часопросторових параметрів бачення і розуміння світу.

Інтелектуальний пошук здійснювали такі автори: Р. Барт, Г.-Г. Гадамер, М. Гайдеггер, У. Еко, В. Ізер, Р. Інгарден, О. Потебня, П. Рікер, Р. Якобсон, Г.Р. Яусс та ін. Ці методології мають тісні зв'язки із психоаналізом, часто використовують його терміносистему, і цей зв'язок відзначається процесом взаємодії та взаємозбагачення.

Постмодернізм стає провідною тенденцією в мистецтві, зокрема в літературі, літературознавстві, філософії, психоаналізі та історіографії. Літературознавство активно відреагувало на постмодерні тенденції. Йдеться про основні етапи формування доктрин постмодернізму 1960-х рр. (перший етап) та 1990-ті рр. (другий етап). Саме другий етап припадає на звільнення українського літературознавства від радянської заангажованості та пошуки нового наукового літературознавчого інструментарію.

Психоаналіз як методологія аналізу художнього твору виникає в психологічній науці в роботах З. Фрейда, який пропонує термін психоаналіз та обґрунтовує концепцію психоаналізу. Ця концепція становить класичний психоаналіз, що став основою для творення універсальних моделей художнього твору і літературної творчості.

З. Фрейд сформував понятійний апарат психоаналізу: Едипів комплекс, комплекс кастрації, психобіографія, несвідоме (воно), лібідо, згнічення, фантазування, сублімація, сні-наяву, невроз та ін. Науковець звертається до художніх образів не лише у своїй психоаналітичній практиці, але й цікавиться питаннями літературної творчості й здійснює аналіз мистецьких творів та біографій авторів: «Достоевський і батьковбивство», «Галюцинації і сні у «Градіві» Єнсена», «Поет і фантазування», «Мотив вибору скриньки», «Деякі типи характерів з психоаналітичної практики». Психоаналіз сформувався в епоху модернізму, тому був суголосний модерністському світовідчуттю, що виявлялось в особливій увазі до несвідомого, близькості до естетики сюрреалізму, дадаїзму та експресіонізму.

Наступний етап розвитку психоаналізу пов'язаний із К.-Г. Юнгом і окреслюється як «романтичний» психоаналіз, бо формувався на основі вивчення дослідником творів німецьких романтиків, і використовує поняття колективного несвідомого, залучаючи міфологічний простір.

Серед учнів і критиків З. Фрейда, крім К.-Г. Юнга, був А. Адлер, який вбачав особливості психічного розвитку в соціальній основі людської діяльності, а тому вважав, що психіка людини формується за рахунок її соціального досвіду, соціалізації.

Архетипна критика набула розвитку в працях Н. Фрая, вона є предтечею структуралізму і наступний етап розвитку психоаналізу постає як структурний («символістський») психоаналіз, що розвинувся в роботах Ж. Лакана і пов'язаний із розробками К. Леві-Строса в галузі культурології, Р. Барта – у літературознавстві, у постструктуралізмі – філософа М. Фуко та ін.

Структурний аналіз потужно розвивався в російському формалізмі (В. Шкловський, Б. Томашевський, Ю. Тинянов, В. Пропп). Метод аналізу народної казки в праці «Морфологія казки» В. Проппа вважають першою моделлю структурного аналізу.

Становлення постмодернізму відбувається паралельно із розробками Ж. Лакана та ін. структуралістів та згодом деконструкції Ж. Дерріди як постфрейдистської течії в авангардній теорії літератури. Ж. Дерріда вводить нові поняття в літературознавчу теорію: онтоцентризм, геоцентризм, фалоцентризм, моноцентризм, логоцентризм.

Критика психоаналізу постає магістральним напрямом інтелектуального дискурсу ХХ століття. Ж. Делез та Ф. Гваттарі пропонують новітню теорію шизоаналізу, засновану

на ревізії методологічного апарату психоаналітичної концепції З. Фрейда. Шизоаналіз протистоїть психоаналізу і є альтернативною деконструкцією.

Кожен із етапів становлення психоаналізу запропонував власний шлях аналізу літературного твору, проте серед прибічників неофрейдизму, до яких зараховують і Н. Зборовську, панує думка про те, що саме класичний психоаналіз був основою, від якої відштовхувалась решта теорій і концепцій.

Виникнення психоаналізу було вмотивованим і неминучим, бо ідеї-передумови психоаналізу з'являлись у працях багатьох вчених, ґрунт для нього було підготовлено українськими авторами О. Потебнею («Думка і мова» та ін.) та І. Франко («Із секретів поетичної творчості» (1898)). Вчення О. Потебні вплинуло на розвиток теорії Празького лінгвістичного гуртка (його вплив помітний у працях Р. Якобсона), дослідження І. Франка були, на жаль, невідомими на Заході, тому не були включені в загальний науковий контекст. Разом з цим, робота І. Франка «Із секретів поетичної творчості» була недостатньо поцінована науковцями в радянський період через психоаналітичний європейський контекст твору, «передчуття» психоаналізу.

Вітчизняне літературознавство на початку ХХ століття також виявило інтерес до психоаналізу, подавши власні психоаналітичні студії творів українських письменників: С. Балей «З психології творчості Т. Шевченка», А. Халецький «Психоаналіз особистості і творчості Шевченка», В. Підмогильний «Іван Левицький-Нечуй (Спроба психоаналізу творчості)», Віктор Петров «Аліна й Костомаров» та «Романи Куліша» й інші. Психоаналітична теорія набуває популярності у філософії, психології, мистецтві, в Україні формується чотири основних центри психоаналітичних студій (Одеса, Харків, Київ і Львів). Надалі в радянський період в Україні інтерес до цих досліджень був придушений.

Завдання – проаналізувати становлення психоаналітичної методології в українському літературознавстві, визначити місце Н. Зборовської, письменниці та критика, у психоаналітичному дискурсі.

Українське літературознавство 1990-х років відзначається переформатуванням понятійної та методологічної парадигми, що була викликана двома соціокультурними факторами: отримання незалежності українською державою, що змусило переглянути структуру світоглядних орієнтирів українського суспільства, та постмодерним осягненням світу, що стало визначальним у світовому гуманітарному дискурсі, який перестав обмежуватись лише мистецтвом та методологіями його аналізу чи традиційною цариною філософії, але й охопив навіть кібернетичні технології. Гуманітарний науковий дискурс кінця ХІХ століття констатує появу нових підходів до вивчення соціуму і людини. Психоаналіз пропонує літературознавству спроби осмислення психології творчості, творення психотипів особистості, архетипної основи образів тощо. Українські літературознавчі студії кінця ХХ століття мали свою специфіку. Вони розпочинались друком заборонених раніше праць і українських, і зарубіжних авторів та їх активною рецепцією, а після латентної стадії з'явилися новітні дослідження (кінець 1990-х рр.) В. Агеєвої, Г. Грабовича, Т. Гундорової, Н. Зборовської, С. Павличко та інші, що формують парадигму літературознавчого дискурсу. Жіночий літературознавчий дискурс розпочинається в контексті гендерних студій, а згодом оформлюється в інші методологічні русла.

Український науковий дискурс кінця ХІХ ст. реагує на нові соціальні тенденції науковими рефлексіями, що дають можливість нових підходів до вивчення людини. Цей попередній етап психоаналітичних пошуків був характерний і для України.

Українська наукова психоаналітична традиція формувалась із урахуванням тенденцій радянської наукової школи російських та українських вчених М. Арнаудова, М. Бахтіна,

Л. Виготського, Б. Грифцова, Р. Піхманця, В. Роменця, М. Ярошевського та ін. Переважно це розробки із психології творчості, що залучають розгляд цього складника в контексті поетики художнього твору і мало пов'язані з традиціями психоаналізу. Сучасними представниками цієї традиційної течії в різних варіантах є М. Гуменний, М. Кодак, С. Михида та ін.

Психоаналітична методологія в українському літературознавстві 1990-х переважно виявлялась у гендерних студіях та феміністичній критиці. Розгляд гендеру відбувається в контексті проблематики відмінності. Основними поняттями є ідентичність, інакшість, відмінність, що виявляються в культурі. Українська феміністична критика представлена іменами С. Павличко, О. Забужко, Н. Зборовської. Їхні дослідження мали на меті осмислити питання статі в нових умовах. Феміністична методологія стала перспективною під час досліджень українського модернізму, який через соцреалістичний підхід до літератури довгий час був заперечуваний в українському літературознавстві, проте література 1990-х також потребувала критичної обсервації, і цей підхід було застосовано в критичних розвідках Н. Зборовської та в романі-літературознавчих плітках «Феміністичні роздуми. На карнавалі мертвих поцілунків», як його означає сама авторка.

90-ті роки ХХ ст. були певною межею в українській свідомості, культурі й цю ситуацію осмислювала література, що намагалася не лише відбити кризу, але й окреслити її та віднайти шляхи подолання. Письменників ця мета штовхала в різних напрямках. Проте для української дійсності вибір був цілком традиційним: європейські зразки, інтеграція в європейську культуру та плекання власних традицій.

Європейський тип культури сповідували бубабісти, що запропонували карнавал як переходове кризове явище, яке підводить ризику між минулим і дає оговтатися людині, позбавленій звичного, нехай нелюбого і застарілого середовища. Це була спроба створення певної комфортної зони, де б людина почувалась захищено від світу обраною нею маскою, проте цей карнавал на українському ґрунті для обраних: «Літературний карнавал – це власне чоловічий карнавал, куди жінки допускаються у тій самій традиційній ролі – ролі сексуальних об'єктів. Ставлення до жінки – це як лакмусовий папір, тут відразу можна збагнути наскільки декларована письменником свобода допускає свободу «іншого» [3, с. 32]. Тому така викривлена естетично-мистецька позиція призводить до того, що, як свідчить Н. Зборовська, «стилістика канонізації карнавальної літератури нагадує тоталітарну мову влади» [3, с. 32]. Постмодерні тенденції світової літератури реалізуються саме в цьому типі літературної творчості в Україні.

Поряд із карнавальною та завершально-карнавальною прозою Н. Зборовська-критик виділяє такий напрям, як «неототалітаризм», деміургійна література, представником якої є В. Єшкілев та О. Гуцуляк. Вони представили такий твір альтернативної історії, як «Адепт», але цей проект не був прийнятий Ю. Андруховичем, який підкреслив, що такої мистецької позиції не поділяє. Н. Зборовська подає цю позицію як симптоматичну, суперечливу.

Проте деміургійна література має свою основу на українському ґрунті. Деміург асоційований із творцем, автором, у літературознавчому дискурсі постає як категорія на позначення автора. У творчості В. Єшкілева він отримує поєднання міфологічного персонажа та культурного героя. Початок інтересу до деміургійної літератури українська література засвідчує ще в кінці ХІХ ст. Про це зазначав Д. Наливайко, тому деміургійність стає одним із основних напрямів.

Спробу класифікувати діяльність українських письменників 1990-х рр. здійснює низка дослідників: Н. Білоцерківець, Л. Демська, В. Даниленко, В. Єшкілев, Р. Харчук. Н. Зборовська враховує ці класифікації і робить спробу здійснити універсальний поділ літературного руху України. Патріархом цієї школи вона назвала В. Медведя, а про сам

мистецький напрям відзначає: «Опозицію літературному карнавалові з його руйнівним патосом відразу склали апологети так званого конструктивного, мітологічного письма, власне орієнтованого на традиційний національно-романтичний міт» [3, с. 35]. Такою ж опозицією «Бу-ба-бу» постає асоціація «Нова література» (1994).

Існування двох протилежних за мистецькими спрямуваннями шкіл визначає наявність літературних дискусій. Цю ситуацію коментує Н. Зборовська, чітко окреслюючи недоліки та ідеологічні нашарування обох напрямів, використовує право автора на висловлення власної думки: «Чесно кажучи, я не вірю в український неофашизм. Тут для нього немає історичного ґрунту, йому дуже несприятливі наші ментальні риси: національне самоїдство, «кайдашизм», споконвічна відсутність елементарно національної соборності» [3, с. 37]. Авторка викриває ухили кожного з угруповань, проте вона й відкриває важливі факти, що презентують перспективні для української літератури напрями й спроби. Пізніше у монографії «Код української літератури» Н. Зборовська кваліфікує ці форми як імперську імітацію. Але до психоаналітичної методології Н. Зборовська ще мала пройти свій шлях, хоча її науковий дискурс цього періоду відзначається залученням категорій психоаналізу в контексті феміністичної критики.

Досвід, здобутий Н. Зборовською в царині феміністичної критики і гендерних досліджень, приводить її до психоаналізу, який стає основою її наукових розвідок. Їх наслідком є поява есею «Моя Леся Українка» (2002) та посібника «Психоаналіз і літературознавство» (2003). Авторка створює психобіографію Лесі Українки. Есей «Моя Леся Українка» пропонує психобіографію письменниці, яку Н. Зборовська здійснила в тісному зв'язку з власними рефлексіями, власним самопізнанням та пізнанням талановитої особистості, отже, включила елементи самопсихоаналізу, що стало і своєрідною комунікативною стратегією. У контексті інтелектуальних пошуків коду творчості Лесі Українки Н. Зборовська здійснила системне дослідження життєвого шляху та драматургії письменниці. Визначаючи код творчості Лесі Українки, авторка вважала це основою нової національної літературної творчості – духовна свобода, протистояння смерті й пристрасна любов до життя.

Одним із найкращих видань із питань психоаналітичної теорії в літературознавстві є посібник Н. Зборовської «Психоаналіз і літературознавство», у якому зроблено аналітичний огляд еволюції і методології психоаналізу в літературознавстві. У посібнику запропоновано теоретичне осмислення психоаналізу, досліджено історію його розвитку від робіт З. Фрейда і класичного психоаналізу, простежено етапи його формування і варіанти втілення. Н. Зборовська приділяє увагу періоду класичного психоаналізу, доводячи думку про те, що саме праці З. Фрейда стали основою для подальших розробок, що й сприяє актуалізації його творчості авторкою. Авторка присвячує значний розділ розвитку психоаналізу в Україні, а положення психоаналітичних концепцій ілюструє на прикладі творів української літератури.

Аналітична психологія в пізнанні феномена людини постає в художній творчості Н. Зборовської. Це, зокрема, стосується її повісті «Дзвінка» (що стала частиною структури твору «Печалі та радощі літературознавки») та антироману «Українська Реконкіста».

Н. Зборовська, літературознавець і критик, запропонувала методологію психоаналізу для тлумачення історії української літератури, вона зазначає: «Історія літератури – це матеріал, який вербалізує все, що відбувалося з національним характером (характер є синтезом національного свідомого і національного несвідомого; психоісторія як мотиваційний аналіз актуалізує проблематичну історичну еволюцію національного характеру)» [2, с. 10]. Застосування цього методу дало змогу відкрити нове бачення творчості видатних письменників, зокрема, Т. Шевченка, Лесі Українки та ін.

Методологія психоаналізу передбачає осмислення широкого контексту доби, залучає культурно-історичні прикмети і творить її своєрідний портрет.

Загалом психоаналіз у літературознавстві має інтегровану форму, залучення різних його підходів дозволяє відтворити повну картину епохи, національної свідомості, індивідуального досвіду творення національно значущого духовного спадку.

Методологія психоаналізу в літературознавстві пройшла шлях від модерністського етапу розвитку літератури до постмодернізму, і наука в інтелектуальному дискурсі містить різні трактування та погляди на сутність психології творчості, психобіографію письменника і психоаналітичний підхід до його творчості. Н. Зборовська-літературознавець та письменниця здійснила власний експеримент із залученням методології психоаналізу до розгляду літературних торів українських письменників, провела аналіз їхнього творчого шляху і втілила психоаналітичну концепцію письма в художній творчості.

Наступним кроком формування нової наукової парадигми є творення динамічної традиції, яка полягає, за словами Н. Зборовської, у «продуктивному прочитанні і переосмисленні літератури, здатного розгортати конструктивне моделювання національної культури» [3, с. 348]. Отже, маючи досвід психоаналітичних інтерпретацій, українське літературознавство повинне створити потужний напрям моделювання національної літератури.

У монографії «Код української літератури» (2006), що є спробою здійснення психоісторії новітньої української літератури, актуалізовано концепти психоісторії української літератури: порубіжжя, що передбачає перебування на межі двох світів, а також екзистенційний вибір; державницький національний та імперський суб'єкти, спроби привласнити сакральний національний код українства російським імперським суб'єктом; Велике Слово (у творчості Т.Шевченка); утвердження ідеї Держави; орієнтація на родину. Окреслено форми творення соціокультурного національного духовного простору протягом двох останніх століть, українська література постає як духовний аналог протистояння імперській уніфікації, долання смерті нації, а також «нарощування мужності».

Прикметною рисою творчості Н. Зборовської, літературознавця і письменниці, є націєтворчий дискурс, пошук ментальних основ української нації, секретів творчості українського митця як національної одиниці, що бере участь у моделюванні національного соціокультурного простору. Психоаналітична методологія дозволила авторці здійснити масштабний психоаналітичний проект, який реалізовано в науковому та художньому дискурсах для спеціалізованого і масового читача. Н. Зборовська у своїй творчості доводила, що психоісторія української літератури свідчить про передумови появи нової ментальної одиниці, що стане основою Українського Відродження і успішно виконає місію творення нової держави, інтегрованої у світові процеси демократизації.

Рецепція психоаналізу в українському літературознавстві має свою історію. Перший період не лише співвіднесений із творенням З. Фройдом теорії психоаналізу, але й випереджає ідеї З. Фрейда у творчості О. Потебні та І. Франка, що наголошують на зв'язку мови і психічного життя та поняттях свідомого і несвідомого. Другий період пов'язаний із рецепцією фрейдівської концепції психоаналізу. У першій половині ХХ ст. з'явилися психоаналітичні літературознавчі дослідження С. Балея, А. Халецького, В. Петрова, В. Підмогильного та ін. Третій етап психоаналітичних досліджень в Україні припадає на 1990-ті роки і є реакцією українських дослідників на повернення заборонених літературознавчих методологій, їх рецепцію та осмислення, тому ці дослідження на початковому етапі зароджуються в царині гендерних досліджень та феміністичної критики (В. Агеєва, Т. Гундорова, Н. Зборовська, С. Павличко та ін.). Четвертий період (2000-ті роки) є періодом творення психобіографій українських письменників Н. Зборовською, Я. Мельник, С. Павличко, В. Агеєвою, Т. Гундоровою, О. Забужко, Ю. Безхутрим, В. Панченком, А. Печарським та ін.;

національні дослідження психоаналізу в літературі (Н. Зборовська), творення системних психоісторій української літератури (Н. Зборовська, А. Печарський).

Н. Зборовська зробила вагомий внесок у розвиток українського літературознавчого психоаналізу, тому її творчу модель слід детермінувати як структуровану багатовекторну діяльність із потужною фундаторською основою, націєтворчою модальністю, моделюванням соціальної дійсності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баррі П. Вступ до теорії: літературознавство та культурологія / П. Баррі. – К. : Смолоскип, 2008. – 360 с.
2. Зборовська Н. В. Код української літератури: проект психоісторії новітньої української літератури. Монографія / Н. В. Зборовська. – К. : Академвидав, 2006. – 504 с.
3. Зборовська Н. Феміністичні роздуми. На карнавалі мертвих поцілунків / Ніла Зборовська, Марія Ільницька. – Львів : Літопис, 1999. – 336 с.
4. Шевчук М. Особливості розвитку української психоаналітичної теорії на початку ХХ століття / М. Шевчук // Соціальна психологія. – 2006. – № 1 (15). – С. 171–178.

REFERENCES

1. Barri, P. (2008), *Vstup do teorii: literaturoznavstvo ta kulturologia* (Prelude of theory: literary criticism and cultural studies), Smoloskyp, Kyiv, Ukraine.
2. Zborovska, N.V. (2006), *Kod ukrainskoi literatury: proekt psyhoistorii novitnoi ukrainskoi literatury* (Code of Ukrainian literature draft psychohistory modern Ukrainian literature), Monohprafiia, Akademvydav, Kyiv, Ukraine.
3. Zborovska, N. (1999), *Feministychni rozdumy. Na karnavali mertvykh potsilunkiv* (Feminist thought. At the carnival dead kisses) / Nila Zborovska, Mariia Ilnytska, Litopys, Lviv, Ukraine.
5. Shevchuk, M. (2006), *Osoblyvosti rozvytku ukrainskoi psykhoanalytychnoi teorii na pochatku XX stolittia* (Features of Ukrainian psychoanalytic theory in the early twentieth century), *Sotsialna psykholohiia*, no 1 (15), pp. 171–178.

УДК 821.161.2:82-1

МОДЕЛЬ СВІТУ-УКРАЇНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ АВТОРСЬКОГО СПРИЙНЯТТЯ В ПОЕЗІЇ В. ЧАБАНЕНКА

Хом'як Т.В., к. філол. н., професор

Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна
flf@znu.edu.ua

Стаття присвячена дослідженню поезії В. А. Чабаненка, простежено художнє змалювання моделі світу-України в ній крізь призму авторського сприйняття.

Ключові слова: ліричний герой, світобачення, символ, стилізована манера, художня модель світу.

МОДЕЛЬ МИРА-УКРАИНЫ СКВОЗЬ ПРИЗМУ АВТОРСКОГО ВОСПРИЯТИЯ В ПОЭЗИИ В. ЧАБАНЕНКО

Хомяк Т.В.

Запорожский национальный университет, ул. Жуковского, 66, г. Запорожье, Украина

Статья посвящена исследованию поэзии В. А. Чабаненка, прослежено художественное воплощение модели мира-Украины в ней сквозь призму авторского восприятия.

Ключевые слова: лирический герой, мировидение, символ, стилизованная манера, художественная модель мира.